

Antkapiniai paminklai Vilniaus šv. Petro ir Povilo (Saulės) kapinių kunigaikščių Oginskių memoriale

ir kt. įtakingų šeimų narius. Už savo lėšas artimieji įrengdavo tvirtus ir ilgaamžius laidojimo rūsius, tašyto akmens plokštėmis sutvirtindavo kalno šlaitus, įrengdavo atramines sienes ir laiptelius. Tačiau ploto trūko, tad laidota tankiai. Tik 1945 m. prie kapinių buvo prijungti 2 ha³.

1872 m. po Vilniaus miesto valdybos paraginimo kapinės apjuostos pylimu, o 1932 m. aptvertos mūrine tvora.

Oginskių giminės atstovų palaidojimų Saulės kapinėse gana daug. Jų kapai – prie Oginskių šeimos koplytėlės. S. Gasparavičienė savo darbe rašo, kad koplyčia buvo pastatyta apie 1863–1884 m. Jos fasadą puošia neaukštas kuklus portikas, atremtas į kolonas, viduje – nedidelis altorėlis. Tai ne vienintelė atskirai giminei skirta koplyčia šiose kapinėse – XX a. pr. pastatyta Sidorovičių ir Zavišų giminių raudonų plytų koplyčia su 4 kontraforsais, kiek vėliau – neogotikinė Meištavičių koplyčia, netoli Saulės gatvės – neogotikinė Stanislovo Dochtorovičiaus koplytėlė.

Senieji, XIX a. statyti antkapiniai paminklai Saulės kapinėse yra išsilaikę neblogai, ne išimtis ir paminklai Oginskių giminės palaidojimų memoriale. Anot V. Girininkienės, XIX a. Saulės, Rasų, Bernardinų kapinėse statyti antkapiniai paminklai yra panašūs, todėl ne-

³ *Ten pat*, p. 131–132.

Kunigaikščių Oginskių memorialo antkapinių paminklų fragmentai Vilniaus šv. Petro ir Povilo (Saulės) kapinėse

abejotina, kad juos kūrė, gamino tie patys Vilniuje dirbę meistrai⁴.

Paskutiniaisiais dešimtmečiais naujų antkapinių paminklų šiose kapinėse labai retai atsiranda, nes ir naujų palaidojimų čia nėra daug. Vis dėlto kapinėse galima rasti ir XX a. sukurtų paminklų: 1969 m. paminklą čia palaidotam garsiam spaustuvininkui Juozapui Zavadskiui (1781–1838) sukūrė iškilus lietuvių skulptorius, nacionalinės premijos laureatas Antanas Kmieliauskas. Skulptorius Vytautas Mačiuika ir Vytautas Brėdikis 1973 m. sukūrė paminklą Saulės kapinėse palaidotam prof. Jonui Kazlauskui (1930–1970), o 1978 m. architektas Jonutis Makariūnas – antkapinį paminklą Jonui Karosui (1912–1975), kurio amžinojo poilsio vieta taip pat tapo Saulės kapinės. Čia palaidota ir daug XX a. pr. Vilniaus krašto lietuvių visuomenės veikėjų.

Šiandien kunigaikščių Oginskių giminės memorialas Saulės kapinėse nors vis dar atrodo gana didingai, tačiau jau gerokai apšiuęs. Ir žvakelę per Vėlines šiame memoriale retai kas uždega. Ekspedicijos dalyviai rado kelią į šį memorialą. Plevena viltis, kad jie, žmonės, kuriems svarbi mūsų valstybės kultūros istorija, čia sugrįš ne tik praėjusių laikų didybės pasižiūrėti...

⁴ *Ten pat*, p. 133.

Gotikinė Trakų pilis, XIV a. II p. – XV a. pirmajame dešimtmetyje pastatyta Kęstučio ir Vytauto iniciatyva. Pilis atstatyta, restauruota 1951–1962 m. pagal B. Krūminio ir grupės kitų architektų projektus

TRAKAI

Trakai – vienas labiausiai turistų lankomų Lietuvos miestų. Išsidėstęs jis tarp ežerų: šiaurinėje dalyje – Galvė, rytinėje – Luka, pietinėje – Gelužis, vakarinėje – Totoriškių. Nuo Vilniaus iki Trakų – 30 km. Svarbiausias objektas mieste – Galvės ežero saloje stovinti XIV a. II p. – XV a. 1 dešimtmetyje pastatyta, 1951–1962 m. restauruota Trakų pilis.

Trakų istorija ilgą laiką buvo glaudžiai susijusi su kunigaikščiais Oginskiais ir jie darė didelę įtaką šio miesto istorijos ir kultūros raidai.

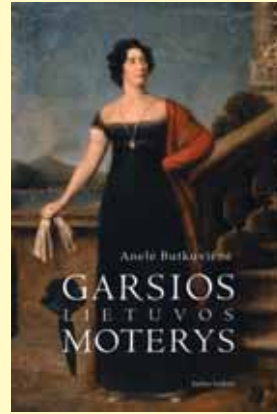
Teodoras Bogdanas Marcijonas Oginskis (1568–1640) buvo Trakų pakamare. 1580 m. Steponas Batoras jį paskyrė LDK kariuomenės pulkininku. Jis dalyvavo žygiuose kovojant su Maskva, kazokais bei Švedija. Už nuopelnus gavo teisę valdyti Uogintų, Kruonio, Vievio dvarus, o 1579 m. – Karmėlavos, 1582 m. – Kairiškių, 1586 m. – Darsūniškio seniūnijas. 1570 m. Kruonio dvaras tapo T. B. M. Oginskio nuosavybe, o iki 1600 m. jo nuosavybei jau buvo perėję ir Vievio, Mūro Strėvininkų, Uogintų dvarai. Šias Oginskių valdas valdžia konfiskavo po 1831 m. sukilimo. T. B. M. Oginskis turėjo 4 sūnus (Dimitrijų, Aleksandrą, Joną, Samuelį Levą) ir 4 dukteris (Barborą, Daratą, Apoloniją, Aną).

Turtingoje Trakų istorijos muziejaus (įkurtas 1962 m.) ekspozicijoje – daug įdomios ir vertingos informacijos apie kunigaikščius Oginskius ir jų vaidmenį Lietuvos valstybės gyvenime

T. B. M. Oginskio sūnus Aleksandras Oginskis (1590–1653) buvo Minsko vaivada, nuo 1645 m. – senatorius, nuo 1649 m. – Trakų kaštelionas. Po tėvo mirties jam atiteko Darsūniškio, Rochacevo seniūnijos, Zorubičo dvaras Smolensko vaivadijoje, Vievis, Mūro Strėvininkai, Rudnia, vienas trečdalis Mikulino dvaro Vitebsko vaivadijoje, Bokštų dvaras Minsko vaivadijoje. Iš sesers Barbaros Šemetienės A. Oginskis 1681 m. gavo Veprius, Deltuvą, Pagirius bei Starenki palivarką Naugarduko vaivadijoje. Iš kitos sesers Apolonijos Zenovičienės 1657 m. – Potovą ir Kozlovską Ašmenos apskrityje.

T. B. M. Oginskio sūnus Jonas Oginskis (1582–1640) artimai bendravo su Jonušu Radvila, šiam mirus, užmezgė stiprius ryšius su Jonušo broliu Kristupu Radvila. 1633 m. J. Oginskis buvo paskirtas Mstislavlio pilininku. 1630 m. jis su broliais pasidalijo tėvo palikimą ir gavo Kruonį bei Uogintus. 1620–1631 m. valdė Karmėlavą, Zacionių ir Eiticionų kaimus Žašlių seniūnijoje, Klopotovščinos dvarą Mozyriaus apskrityje. 1633 m. motina jam užrašė vieną trečdalį Mikulino dvaro Vitebsko vaivadijoje, dalį Misiutino, Vievio dvarų Trakų vaivadijoje. 1623 m. Ukmergės apskrityje jis nusipirko pusę Raguvo dvaro, o kita pusė jam atiteko kaip žmonos Kotrynos Žilinskaitės kraitis. Kitą to kraičio dalį sudarė Tūlovo dvaras Vitebsko vaivadijoje bei valda Sieversko vaivadijoje. 1629–1636 m. Jonas Oginskis globojo Boguslavą Radvilą ir gavo

Kairėje – Rembranto paveikslas „Lenkijos raitelis“ (1655), kuriame pavaizduotas Marcijonas Aleksandras Oginskis (g. apie 1635 m.). Dešinėje A. Butkuvienės knygos „Garsios Lietuvos moterys“ (Vilnius, 2007) viršelis, kurį puošia Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje saugomas Marijos de Neri Oginskienės (Mykolo Kleopo Oginskio antrosios žmonos) portretas (dail. Dominykas Pelegrinis)

Pakapių kaimą Kauno seniūnijoje bei Viazino dvarą Minsko vaivadijoje.

Teodoro Bogdano Marcijono Oginskio sūnus Samuelis Levas Oginskis (1625–1695) buvo paskirtas Trakų stalininku (1620 m.), o 1625 m. – rotmistru, 1633 m. – Trakų tijūnu. Jis buvo Darsūniškio seniūnas, globojo Surdergio stačiatikių vienuolyną (Ukmergės apskritis). 1635 m. S. L. Oginskis tapo karaliaus Vladislovo IV dvariškiu.

Samuelio Levo Oginskio sūnūs Simonas Karolis (1645–1694) ir Jonas Jackus (mirė 1684 m.) buvo perėję į katalikybę. Abu jie yra dviejų įtakingiausių Oginskių šakų, dariusių didelę įtaką LDK gyvenimui XVII–XIX a., pradininkai.

S. L. Oginskio sūnus Simonas Karolis Oginskis buvo Vitebsko pakamorė, nuo 1680 m – LDK kardininkas, nuo 1685 m. – Mstislavlio vaivada. Perėjęs į katalikybę, jis tapo Šv. Teresės bažnyčios ir Basųjų karmelitų vienuolyno (Vilnius), kur yra palaidotas, fundaroriumi. Valdė Mūro Strėvininkų dvarą Trakų vaivadijoje, Mikulino, Lozno, Rudnios dvarus Vitebsko vaivadijoje, Krosną Kauno apskrityje.

Samuelio Levo Oginskio sūnų Joną Jackų Oginskį (1640–1684) globojo Smolensko vaivada Jurgis Karolis Glebavičius. 1648 m. J. J. Oginskiui atiteko Suričių dvaras Mstislavlio seniūnijoje. 1650 m. jis buvo paskirtas Volkovijsko vėliavininku. Dalyvavo Maskvos kazokų, švedų ir bajorų tarpusavio karuose, išpirko iš totorių nelaisvės Bogus-

Tado Pranciškaus Oginskio (1711/1712–1783) žmonos Izabelės Radvilaitės-Oginskienės (1711–1761) ir Andriaus Oginskio (1808–1863) portretai. Abu kūriniai nutapyti XVIII a. nežinomų dailininkų. Pirmasis saugomas Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje, antrasis yra privačioje Edmundo Armoškos kolekcijoje

lavą Radvilą. 1659 m. gavo Zazerzės palivarką Pinsko apskrityje. 1666 m. trejiems metams iš Trakų vaivados Mikalojaus Paco Klicevo išsinuomojo seniūniją. Dalyvaudamas politinėje ir karinėje veikloje sugebėjo sukaupti dideles valdas.

Marcijonas Mykolas Oginskis (1672–1750, beje, kai kuriuose šaltiniuose nurodomas ne Marcijono, o Martyno vardas), buvo LDK karinis ir politinis veikėjas. Jis pirmasis gavo kunigaikščio titulą. M. M. Oginskio tėvas – Simonas Karolis Oginskis (mirė 1699 m.), mama – Teodora Korsakaitė. M. M. Oginskis turėjo seserį Sofiją, brolius Boguslavą Kazimierą (1669–1730) ir Aleksandrą. Buvo vedęs 4 kartus: 1701 m. – Teresę Bžostovskaitę (mirė 1721 m.). Antrąją jo žmona tapo grafitė Teresė Tyzenhauzaitė (mirė 1729 m.). Trečią kartą susituokė 1733 m. su Kristina Abramovič (mirė 1739 m.), o ketvirtą kartą – 1745 m. su Tekle Ana Larskaite (mirė 1765 m.).

M. M. Oginskis turėjo 5 sūnus – Igną (1698–1775), Kazimierą (mirė 1769 m.), Tadą Pranciškų (1712–1783), Pranciškų Ksaverą, Stanislovą Jurgį ir 5 dukras – Barborą, Marcijoną (1713–1766, buvo ištekėjusi už Mykolo Potockio), Benediktą (1736 m. ištekėjo už Juozapo Skumino Tiškevičiaus, mirė 1748 m.), Stanislavą Teresę ir Juzefiną.

1718 m. rugsėjo 4 d. auksinėmis popiežiaus Klemenso XI dovano-

Iš kairės: Mykolo Kazimiero Oginskio žmonos Aleksandros Čartoriskytės-Oginskienės (1730–1798) ir Mykolo Kazimiero Oginskio (1728–1800) portretai. Abu kūriniai nutapyti XVIII a. nežinomo autoriaus, saugomi Lietuvos dailės muziejuje

tomis karūnomis buvo vainikuotas Trakų Dievo Motinos atvaizdas (jis buvo pirmasis Lietuvoje Švento Sosto oficialiai vainikuotas stebuklingas Švč. Mergelės Marijos paveikslas). Tąsyk Vilniaus vyskupas Konstantinas Kazimieras Bžostovskis uždėjo ant Marijos ir Kristaus galvų auksinius popiežiškuosius vainikus, o senesnę, prabangią, „Vytautine“ vadinamą karūną pakabino aukštai virš paveikslo. Jis buvo išpuoštas Marcijono Mykolo Oginskio pirmosios žmonos Teresės Bžostovskaitės-Oginskienės paaukotais papuošalais.

Lietuvos valstybės gyvenime ryškų pėdsaką paliko ir nemažai kitų kunigaikščių Oginskių giminės atstovų, kurie daugiau ar mažiau susiję su Trakų krašto istorija.

Tarp jų yra ir Žemaičių seniūnas, nuo 1703 m. LDK didysis etmonas Grigalius Antanas Oginskis (1654–1709). Jis į istoriją įėjo kaip vienas iš didžiausių Sapiegų priešininkų. Kovojo prieš švedus. XVIII a. pr. įsigijo Veisiejus. 1724 m. juos užrašė seseriai Pranciškai, ištekėjusiai už Mykolo Juozapo Masalskio. 1794 m. Veisiejus nusipirko Matas Žynevas. Po jo mirties dvarą valdė Viktorija Oginskytė-Žynevienė. Jai mirus, dvaras atiteko Amelijai Oginskytei-Valavičienei.

Ignas Oginskis (1698–1775) buvo Lietuvos vyriausiojo tribunolo maršalka, nuo 1744 m. – LDK maršalka, nuo 1768 m. – Vilniaus

Nuotraukose iš kairės: Trakų vaivada kunigaikštis Tadas Oginskis (1712–1783). Dail. Ogiustas Lemuanas (1822–1869) sukūrė pagal nežinomo autoriaus Tado Oginskio portretą, buvusį Vilniaus šv. Jonų bažnyčios Dievo Kūno koplyčioje. Iliustracija iš J. K. Vilčinskio „Vilniaus albumo“ II ser., 7 sąs.; Žemaičių seniūnas, LDK didysis etmonas, Kozelsko kunigaikštis Jurgis Oginskis (1665–1709). Dail. Šulcas (XIX a.). Kūriny s Lietuvos dailės muziejaus rinkiniuose saugomas nuo 1942 m. Įsigytas iš A. Jarmalavičiaus

kaštelionas, vienas pirmųjų Lietuvos masonų. Augustas III du kartus jį su pavidimais siuntė į Petrapilį. Valdė Luokės, Vaiguvos (Kelmės r.), Grūšlaukės dvarus. Mirė Halėje (Vokietija).

Marcijono Mykolo Oginskio sūnus, Igno Oginskio (1698–1775) brolis Tadas Pranciškus Oginskis (1712–1783) buvo LDK didysis raštininkas (1737 m.), Trakų kaštelionas (nuo 1744 m.), Trakų vaivada (nuo 1769 m.), Vitebsko vaivada, Ašmenos seniūnas. Jam priklausė Maladečina, kurią Oginskiai valdė 110 metų. Čia jis perstatė rūmus ir įkūrė savo rezidenciją. Rūmuose turėjo didelę ir vertingą biblioteką, paveikslų galeriją. 1737 m. T. P. Oginskis vedė lietuvaitę Izabelę Radvilaitę (1711–1761). Ašmenoje ji įsteigė keletą labdarinių organizacijų vargšams, kurios vadinosi Izabelijomis. T. P. Oginskis su žmona Izabele susilaukė dviejų sūnų: Andriaus Ignoto Joachimo Juozafato (1740–1787) ir Pranciškaus Ksavero (1742–1814). 1763 m. T. P. Oginskis vedė antrą kartą – jo žmona tapo Rietavo

Nuotraukose iš kairės: kompozitorius, valstybės ir politikos veikėjas, kunigaikštis Mykolas Kleopas Oginskis (1765–1833). Dail. Fransua Grenjė (1793–1867). Iliustracija iš J. K. Vilčinskio albumo „Vilniaus archeologijos muziejus“ (1858–1859); Rietavo kunigaikštis, žemės ūkio mokyklos steigėjas, bažnyčios statytojas, Kauno gubernijos mokyklų kuratorius Irenėjus Kleopas Oginskis (1808–1863). Nežinomas XIX a. dailininkas. Iliustracija iš J. K. Vilčinskio „Vilniaus albumo“ I ser., 4 sąs.

seniūno Kristupo (Kristoforo) Tiškevičiaus našlė Jadvyga Zaluskytė (mirė 1793 m.). T. P. Oginskis kaip pasogą tada gavo Rietavo dvarą. Taip Oginskiai atsirado Rietave. Jadvyga garsėjo gerais darbais. Ji steigė ir išlaikė prieglaudas, buvo Vilniuje statomos ligoninės našlaičiams ir pamestinukams fundatorė. Jos vyras T. P. Oginskis buvo Vilniaus šv. Jonų bažnyčios Oginskių koplyčios fundatorius. Mirė 1783 m. Maladėčioje (Baltarusija). Iš ten jo palaikai buvo pervežti į Vilnių ir palaidoti Šv. Jonų bažnyčios Oginskių (Dievo Kūno) koplyčioje.

Jo sūnus Andrius Ignotas Joachimas Juozafatas Oginskis – Mykolo Kleopo Oginskio tėvas^{1,2}. Jis buvo LDK referendorius (1771 m.), didysis sekretorius (1773 m.), tribunolo maršalka, Trakų kaštelionas (1778 m.),

¹ Oginskiai. 2 Andrius. *Lietuvių enciklopedija*, t. 21. - Bostonas, 1960, p. 33.

² Z. Zielińska. „Ogiński Andrzej Ignacy Joachim Jozafat“. *Polski słownik biograficzny*, t. 23/1. - 1978, p. 597–599.

Nuotraukose (iš kairės) atstatytų Trakų pilies rūmų, kuriuose nuo 1962 m. veikia Trakų istorijos muziejus, salės fragmentas ir pilies rūmų fragmentas

vaivada (1783 m.), Lenkijos pasiuntinys Vienoje (1771, 1774 m.), Nuolatinės tarybos sekretorius (1775–1776), Ašmenos seniūnas. 1769 m. apdovanotas Baltojo erelio ordinu. Turėjo dvarą Guzove (Lenkija).

Mykolas Kazimieras Oginskis (1728–1800) buvo Trakų vaivados Juozapo Jono Tado Oginskio (mirė 1737 (?) m.) ir Anos Višnioveckaitės sūnus, vienas įtakingiausių XVIII a. II p. valstybės veikėjų, buvęs pretendentas į Lietuvos–Lenkijos karūną. 1764 m. jis tapo Vilniaus vaivada, 1768 m. – LDK didžiuoju etmonu, 1771 m. prisidėjo prie Baro konfederacijos, vadovavo mūšiams prieš Rusijos kariuomenę. Po pralaimėjimo pasitraukė gyventi į užsienį. Grįžęs politikos vengė. 1765–1784 m. jo rūpesčiu buvo pastatytas 54 km ilgio Nemuno-Pripetės kanalas, kuris Nemuno intaką Ščarą sujungė su Jaselda, Pripete, Dniepru ir atvėrė vandens kelią iš Baltijos jūros į Juodąją jūrą (į Konstantinopolį). Šis kanalas buvo pavadintas M. K. Oginskio vardu. Po emigracijos daug laiko skyrė kultūrinei ir ekonominei veiklai. Tuo laiku pagarsėjo kaip dailininkas, muzikas, knygų leidėjas. M. K. Oginskis buvo įsteigęs spaustuotę. Savo dvare Slanime turėjo orkestrą ir buvo įkūręs operos ir baleto teatrą. Jis taip pat yra valdęs ir Švėkšnos dvarą (Šilutės r.).

Mykolo Kazimiero Oginskio žmona buvo LDK vicekanclerio Mykolo Fridriko Čartoriskio duktė Aleksandra Čartoriskytė-Sapiegienė (1730–